



Nederlands
Jeugdinstituut

Nazorg in de toekomst

Expert meeting

2020 11 23 | Nederlands Jeugdinstituut

Inleiding

Stel je bent een jongere in de Justitiële Jeugdinstichting (JJI) en je gaat binnenkort met ontslag. Welke zorg kun je dan krijgen terwijl je weer thuis bent? En hoe sluiten de verschillende hulpverleningsorganisaties op elkaar aan?

Het is al langere tijd onderwerp van gesprek dat de aansluiting van residentiële voorzieningen naar ambulante lastig te organiseren is. Het schort vaak aan goede aansluiting of continuïteit van zorg. Overall in het land wordt gezocht naar oplossingen voor dit probleem, zo ook in de justitiële keten.

Een good practice in dat opzicht is de pilot School2Care in de Rijnmond regio. Deze pilot voorziet in een soepele overgang van jeugd instichting naar een zinvolle instichting van de thuisomgeving met perspectief op school en werk in de toekomst.

In dit verslag van de expertmeeting naar Nazorg in de justitiële jeugdzorg hebben we in samenwerking met School2Care, Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond (JBRR), gemeente Rotterdam, de Waag en stichting De Nieuwe Kans gesproken over de goede voorbeelden uit deze justitiële keten, en de hiaten. In dit verslag beschrijven we onze bevindingen die we graag delen met het bredere publiek. Het is onze verwachting dat onze ervaring ook op andere plekken in het land gedeeld worden.

Het programma bestond uit gesprekken met ervaringsdeskundige, waaronder Amy Driesen en presentaties van het onderzoek van Laura van Duin, ervaringen van Kees Mos en Iryna Batyрева waarin de successen, knelpunten en behoeften van cliënt belicht zijn. We hebben hierbij het perspectief genomen van de zorg in de JJI - het binnen, en van daaruit de beweging mee willen maken naar het ambulante buiten. We hopen met onze bevindingen andere mensen te inspireren om verder met elkaar in gesprek te gaan over levensloop bestendige zorg voor deze jongeren.

Waarom laten we los?

Het systeem van gesloten (justitiële) jeugdzorg is ingericht om de jongere binnen te behandelen en te laten ontwikkelen. Het moment dat ze naar buiten gaan is wanneer de (straf)maatregel is uitgezeten, wanneer ze de leeftijd van 18 jaar bereiken of wanneer de behandeling intern is afgerond. Bestuurlijk gezien eindigt daarmee de (financiële) verantwoordelijkheid voor de jongere. Vanuit het perspectief van de jongere en de professional blijkt dit een te harde knip in zorg en betrokkenheid te zijn.

‘Ik ben uit de instelling en ik ben uit beeld.’

Amy

Dat is het gevoel dat Amy Driesen had toen ze weer buiten stond en vele jongeren delen dit gevoel met haar. Jongeren hebben behoefte aan enige vorm van begeleiding buiten de instelling, om de persoon die ze vertrouwen te kunnen blijven spreken, of dat ze die mogen bellen als het even niet zo lekker loopt. Zeker als ze jarenlang binnen een instelling verbleven is het een grote sprong van binnen naar buiten de instelling.

Daarom wordt de laatste jaren harder gepleit voor nazorg, langdurige zorg of het transforensisch begeleiden wat inhoudt ‘binnen’ starten en ‘buiten’ doorgaan. Of zoals bij De Nieuwe Kans wordt aangeboden: een dagprogramma.

‘Zie niet alleen mijn problematiek, mijn dossier. Maar zie mij.’

Zeker na een lange hulpverlenersgeschiedenis is het vertrouwen van de jongere in de hulpverlener of een instantie laag. Omdat het beeld is ontstaan dat ze uiteindelijk weer op zichzelf aangewezen zijn en dat personen die ze vertrouwden weer uit hun leven verdwijnen. Elke keer moeten ze weer opnieuw hun verhaal doen en worden ze opnieuw beoordeeld. Maar wat ze eigenlijk willen is contact: een gesprek van mens tot mens.

Ze willen écht gezien en gehoord worden, en bovenal willen ze niet *alleen* gelaten worden. Zeker niet op het moment dat ze naar buiten gaan en weer moeten deelnemen aan de maatschappij. Of ze eenmaal buiten de instelling nog een beroep zullen doen op hun begeleider van binnen is sterk afhankelijk van de band die ze binnen hebben opgebouwd. Die band opbouwen kost heel veel tijd maar gebeurt al vanaf de eerste dag.

Goede nazorg begint bij binnenkomst

Het moment dat een jongere binnen een instelling komt is het voor zowel de ouders als de jongere een carrousel van emoties. Er is veel gebeurd, er is veel sentiment en vooral voor de jongere is daar het gevoel van afwijzing. Hij of zij zit immers daar, en de crisis wordt ervaren. Die crisis kan gebruikt worden om een eerste werkrelatie te bewerkstelligen.

Kees Mos, klinisch psycholoog en MDFT¹-therapeut/-supervisor bij FC Teylingereind, geeft aan dat met name die eerste paar dagen na binnenkomst cruciaal zijn om een band te creëren met de jongere. Dit kan doordat professionals van een zorgaanbieder in de JJI komen en starten en daarna doorgaan; of, zoals bij MDFT, dat de professionals van de JJI zelf buiten doorgaan. Door jongeren en ouders wordt deze continuïteit in de behandeling enorm gewaardeerd.

In die eerste dagen net na een crisis, ook wel de 'gevoelige periode' voor verbinding en motivatie voor verandering genoemd, overheersen nog emoties als woede, verdriet, wanhoop. Door ruimte aan deze emoties te geven en te adresseren is er een weg naar motivatie en hoop. Een ervaringsdeskundige, Igor Wavryka, die nu 9 maanden buiten is en MDFT krijgt, geeft aan dat jongeren heel goed aanvoelen of er een protocol wordt afgewerkt of dat er oprecht naar ze geluisterd wordt. Uiteraard willen ze echt gezien en gehoord worden. Juist ook als ze naar buiten gaan en het zelf moeten doen. De behoefte van intensiteit verschilt per jongere maar waar vooral behoefte aan is, is om de persoon die ze vertrouwen af en toe even te kunnen spreken, of dat ze die mogen bellen als het even niet zo lekker loopt. Ook hierom is het betrekken van de ouders of een vertrouwenspersoon uit de familie tijdens de behandeling binnen van groot belang. Zodat de jongere dan ook bij die persoon terecht kan als ze buiten weer het leven oppakken. Of, zoals bij MDFT gebeurt, de behandeling die in de JJI is gestart daarbuiten te kunnen vervolgen, met zowel jongere als ouders.

De toekomst, een reële stip aan de horizon

Ook de professionals zijn van mening dat de zorg niet ophoudt als de jongere naar buiten gaat en zien grote meerwaarde van zorg die doorloopt, tot de jongere het zelf kan. Zodat toekomstplannen die binnen de instelling worden gemaakt, ook een reële kans van slagen hebben. Door de schotten binnen de samenwerkingsketen, financiële discontinuïteit en bestuurlijke grenzen blijkt het aanbieden van nazorg als onderdeel van het gehele behandeltraject moeilijk voeten aan de grond te krijgen. Hiermee samenhangend speelt ook de vraag bij wie, wanneer, welke verantwoordelijkheid ligt.

Over toekomstplannen geeft Iryna Batyрева, senior adviseur Vakmanschap en Transformatie van het Nji, aan dat die vooral heel nuttig zijn als ze positief zijn. Als ze een reële stip aan de horizon laten zien. In een ideale wereld wordt de jongere pas losgelaten als de 'Big 5' op orde zijn: support, wonen, school & werk, inkomen en welzijn. Waarbij het vertrekpunt is om de basis integraal te versterken en de overgang naar volwassenheid soepel te laten verlopen op basis van betrokkenheid met de jongere. Een voorbeeld van een goede basis creëren is het dagprogramma van De Nieuwe Kans waarbij jongvolwassen mannen met multiproblematiek worden begeleidt met als doelen stabilisatie, van daaruit transformatie en uiteindelijk participatie.

Een ander mooi voorbeeld van een meer integraal traject is het 'corporate parenting' in Schotland waarbij verschillende instanties een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor deze kinderen nemen. Hier voelen professionals zich heel betrokken bij de jongeren. Het is jammer dat die intrinsieke

¹ MultiDimensionele FamilieTherapie

verantwoordelijkheid nu te vaak nog overschaduwd wordt door discussie over bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid.

Succesfactoren en knelpunten in nazorg

Uit de pilot van De Hartelborgt en School2Care, de (na)zorg bij De Nieuwe Kans en De Waag komen er diverse succesfactoren en verschillende knelpunten naar voren in de fase van nazorg ofwel doorlopende zorg.

De succesfactoren zijn:

- Korte lijnen tussen de gesloten instelling en 'buiten'. Goede afspraken tussen beide gedragswetenschappers zorgen ervoor dat het voor de jongere duidelijk is dat er één lijn is, een duidelijk kader. Ook kan er makkelijk geschakeld en afgestemd worden.
- Support van het thuisfront. In die mate waarin het voor ouders haalbaar is betrokken te zijn maar op zijn minst is het van belang dat zij de vorm van (na)zorg of plaatsing bij bijvoorbeeld School2Care of De Nieuwe Kans steunen.
- Betrekken van thuisfront. Zodat de jongere gedurende de behandeling 'buiten' kan terugvallen op deze ouder(s) of bijvoorbeeld een familielid.
- Duidelijke kaders. Bijvoorbeeld School2Care in combinatie met nachtdetentie is de meest strakke vorm. Er zijn duidelijke gedragskaders en verwachtingen. Het blijkt dat dit voor veel duidelijkheid en (ook letterlijk) rust voor de jongere zorgt.
- Draagvlak ketenpartners. Om een traject voor een jongere gezamenlijk te dragen en tot uitvoering te brengen.
- Snelheid in tijd van crisis. Crisis biedt nieuwe kansen, maar belangrijk om snel met een traject te starten.
- Continuïteit. Twee coaches of aanspreekpunten die elkaar kunnen afwisselen en die dus ook 'buiten' de coach van de jongere blijven.
- Ketensamenwerking tussen (gesloten) jeugdzorg instellingen, GGZ en gemeente zodat schotten en financiering geen belemmering meer kunnen zijn. Nu worden er al creatieve constructies bedacht om toch trajecten door te kunnen laten lopen.
- Meer tevredenheid bij jongere en ouders door continuïteit in de begeleiding en aanspreekpunt.

Knelpunten

- Verantwoordelijkheid en financieel draagvlak: financiën zijn gekoppeld aan wie wanneer verantwoordelijk is voor de jongere, waardoor zorg en financiën versnipperd zijn. Hierdoor moet de zorg steeds ergens 'eindigen' en weer opnieuw opgestart worden bij de instantie die dan de verantwoordelijkheid overneemt. Dit zorgt voor behandelmoedigheid, dubbel werk en een werkwijze waarbij financiering i.p.v. maatwerk leidend is in de behandeling. Een mogelijke oplossing waarover gesproken wordt bij gemeenten is om dit landelijk te financieren.
- (Nog) een gebrek aan besef over het belang van transforensisch werken met ketenpartners.

- Soms zien jongeren zelf niet dat het nodig is en willen ze weer zo snel mogelijk buiten zijn. Dan kiezen ze ervoor om gewoon hun straf uit te zitten en niet een heel traject met bijvoorbeeld School2Care te volgen. Een mogelijke oplossing hiervoor zou zijn om het als gedragsmaatregel op te leggen.

‘Uiteindelijk gaan gemeenten goedkoper uitkomen met goede nazorg dan jongeren weer in een instelling laten komen. Want zonder nazorg is die kans heel groot.’

Igor

Terugkomend op de vraag ‘hoe kan de zorg vanuit geslotenheid naar buiten zo goed mogelijk voortgezet worden’, komen we op een paar belangrijke elementen uit:

- *Elkaar zien*: professionals en jongeren die zich allebei durven te laten zien. Die allebei geraakt durven te worden.
- *Oprechte verbondenheid*: door echt te luisteren. Door te communiceren van mens tot mens. Door professionals, maar ook door en met ouders.
- *Gedeelde verantwoordelijkheid voor hetzelfde doel*: door alle partijen: de jongere, de professional, de ouders, de instelling, de gemeente. Er wordt aan hetzelfde doel gewerkt en dat is een succesvolle interventie bij de jongere die straks zelfstandig kan functioneren in de maatschappij. Maar dat doel ziet er bij elke jongere net iets anders uit, dus binnen elk behandeltraject ook.
- *Ontschotting en financiële continuïteit*: waardoor professionele betrokkenheid leidend kan zijn. Waardoor toekomstgericht werken door professionals mogelijk is en waardoor toekomstplannen van jongeren een reële stip op de horizon worden en niet slechts een vinkje in hun dossier blijft.

Het opgroeien van jongeren naar volwassenheid is per definitie een dynamisch proces, geen statisch gegeven of eindstation. Precies dit dynamische proces moeten we deze jongeren ook gunnen, in verbondenheid, met hun ouders, hun behandelaar of coach en met hunzelf. Van binnen naar buiten.

Bijlage: programma

Expert meeting Nazorg in de toekomst

Maandag 23 november 2020

Welkom door de dagvoorzitter

Krijnie Schotel, bestuursvoorzitter Samen Veilig Midden Nederland

“Het multiprobleem systeem”

Laura van Duin, promovenda VUMC en maatschappelijk werker bij de Nieuwe Kans

‘Nazorg door het oog van een jongere’

Gesprek met een ervaringsdeskundige door de dagvoorzitter

‘Wat kunnen we leren van de samenwerking tussen School2Care en de Hartelborgt?’

Door Jefta ten Kaate, procesregisseur Veiligheidshuis Haaglanden en voormalig manager School2Care, en Nicole Verbraak, gedragsdeskundige School2Care

1. ‘Succesfactoren en obstakels in de trans forensische samenwerking’

Door Kees Mos, Klinisch psycholoog en cognitief gedragstherapeut bij FC Teylingereind, en Igor Wavryka, ervaringsdeskundige

2. Volwassen worden is a big deal: lessen uit de pilot “Werken met een toekomstplan”

Door Iryna Batyreva, senior adviseur Vakmanschap en Transformatie, Nji

Plenaire afsluiting

Door de dagvoorzitter

Het Nederlands Jeugdinstituut is een onafhankelijk en betrokken kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt.

© 2021 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Meer informatie <<www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdbescherming>>.

Daar vindt u ook de contactgegevens van medewerkers waarbij u met uw vragen terecht kunt.

Vormgeving: Nederlands Jeugdinstituut

Redactie: Nederlands Jeugdinstituut